

Eneolit

Eneolithic

Beňov (okr. Přerov)

„Nivky“, parc. č. 415/14.

Eneolit. Ojedinělý artefakt. Náhodný zásah/nález. Průzkum.

AMČR: M-202504991-N00007.

Lokalizace: WGS-84: 49.4073639N, 17.491695E

V září roku 2024 našel P. Martinčík během povrchového sběru v trati „Nivky“, na parc. č. 415/14, při jihozápadním okraji katastru obce Beňov torzo broušeného kamenného nástroje. Nálezová poloha „Nivky“ se nachází na táhlém zaobleném hřbetu Kelčské pahorkatiny severozápadně od kóty 288,3 m n.m. Nadmořská výška místa nálezu činí 280 m.

Jedná se o dochovanou protáhlou břitovou část sekeromlatu s obdélným příčným průřezem s mírně zkosenými zaoblenými hranami (obr. 1). Délka torza předmětu činí 75 mm. Maximální dochovaná šířka je 35 mm. Tloušťka nástroje v úrovni otvoru pro topůrko je 20 mm, přičemž směrem k břitu se zužuje na 16 mm. Hmotnost artefaktu činí 96 g. Povrch nástroje byl kvalitně obroušen. Sekeromlat byl v minulosti přelomen přibližně v úrovni provrtu. Průměr provrtu původně činil 16 mm. Na povrchu torza nástroje jsou stopy způsobené patrně pohybem v ornici při kultivaci půdy zemědělskou technikou.

Popisovaný předmět byl zhotoven z jemnozrnné droby temně hnědého zabarvení, kterou tato kulmská hornina získává zvětřováním. Hornina obsahuje zrna křemene, živce, úlomky černé horniny, ojediněle muskovit nebo biotit. Velikost klastických zrn se pohybuje kolem 0,2 – 0,4 mm. Magnetická susceptibilita v případě exempláře z Beňova dosahuje hodnoty ($0,16 \times 10^{-3}$ SI jednotek).

Nalezený artefakt lze rámcově datovat do období staršího či středního eneolitu.

Obr. 1. Beňov. Torzo kamenného sekeromlatu. Foto Z. Schenk.

Fig. 1. Beňov. Fragment of a stone battle axe. Photo by Z. Schenk.

Literatura

AMČR: Záznam M-202504991-N00007 [cit. 2026-03-24]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/id/M-202504991-N00007>.

Summary

An isolated Late Eneolithic polished and perforated stone battle axe (Fig. 1) was discovered during a surface survey conducted in 2024 in the ‘Nivky’ field (plot No. 415/14) in the cadastral area of Beňov (Přerov District).

Zdeněk Schenk, Antonín Přichystal

Bratčice (okr. Brno-venkov)

„Půllány k Mělčanům“, parc. č. 2606.

Kultura nálevkovitých pohárů. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. AMČR: M-202503067.

Lokalizace: S-JTSK: -606190, -1174225; -606331, -1174110

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou vodojemu, a především jeho napojením na inženýrské sítě. Konkrétně byla provedena skrývka (na většině plochy nečitelná) a v ní vyhloubena rýha o šířce do 50 cm. Výzkum proběhl v říjnu 2025.

Archeologicky pozitivní část stavby se nachází v mírném jihovýchodně orientovaném svahu v nadmořské výšce 227–232 m. Vede paralelně po pravé straně silnice z Bratčic do Mělčan, respektive prvních několik stovek metrů od kraje obce. Podloží je zde tvořeno sprašemi, které překrývá 40–60 cm nadložní vrstvy.

Lokalita je známá delší dobu. Díky povrchovým sběrům byla získána kamenná štípaná industrie z období paleolitu a zlomky keramických nádob z mladší doby bronzové či doby halštatské (Belcredi et al. 1989, 13, 96, 132). V roce 1996 byly ve výkopu pro dálkový optický kabel procházejícím touto tratí objeveny sídlištní objekty ze závěru eneolitu a z latěnu a bohatě vybavený komorový hrob z halštatu (Čižmář et al. eds. 2000, 130–131; Kos 1999). Poslední výzkum zde proběhl v roce 2014, kdy bylo v trase liniového výkopu v polní trati „Půllány k Mělčanům“ zjištěno sedm sídlištních jam. Několik z nich se podařilo datovat do období kultury s nálevkovitými poháry (Přichystal 2015).

V ploše provedené skrývky a v rýze byly zachyceny celkem čtyři sídlištní objekty a dva hroby. Spektrum a výplň sídlištních objektů bohužel neumožňuje vyslovit přesnější závěry. Jde o běžné sídlištní objekty, v případě objektu 509 o stavební jámu. Obsahovaly velmi málo movitého materiálu (několik fragmentů keramiky a zlomky štípané industrie). Hroby odpovídají pravděpodobně ranému středověku.

Vzhledem k nálezoým okolnostem a zjištěním starších výzkumů lze nálezy zařadit do staršího pravěku, snad do období kultury s nálevkovitými poháry. Jde tedy o součást většího sídliště rozkládajícího se na rozvodném hřebetu mezi říčkami Šatavou a Lejtnou.

Literatura

AMČR: Záznam M-202503067 [cit. 2026-03-24]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/id/M-202503067>.

Belcredi, L., Čižmář, M., Košťálek, P., Oliva, M., Salaš, M. 1989: *Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov*. Brno: Okresní muzeum Brno-venkov.

Čižmář, M., Geislerová, K., Unger, J. (eds.) 2000: *Výzkumy – Ausgrabungen 1993–1998*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Kos, P. 1999: Bratčice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 39, 315, 337–338, 339.

Přichystal, M. 2015: Bratčice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 56(1), 164.

Summary

During a rescue archaeological excavation, part of an Eneolithic settlement – probably belonging to the Funnel Beaker culture – was investigated in the ‘Půllány k Mělnanům’ field in the cadastral area of Bratčice (Brno-Country District).

Richard Bíško

Brno (k. ú. Holásky, okr. Brno-město)

Ul. Výmlatiště, „Na Křížích“, parc. č. 2364/1.

Kultura zvoncovitých pohárů. Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. AMČR: M-202405137.

Lokalizace: WGS-84: 49.1466978N, 16.6463350E

Během výstavby obytného souboru v Brně-Holáskách s názvem „Rodinné bydlení Brno-Tuřany-Holásky“ byly na polykulturním sídlišti zachyceny i ojedinělé sídlištní objekty z pozdního eneolitu.

Literatura

AMČR: Záznam M-202405137 [cit. 2026-03-24]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/id/M-202405137>.

Summary

During the construction of a residential complex in the cadastral area of Holásky (Brno-City District), unique settlement features dating to the Late Eneolithic period were discovered within a multi-period settlement.

Petr Kos

Brno (k. ú. Ponava, okr. Brno-město)

Ul. Štefánikova, ul. Staňkova; areál bývalých Jaselských kasáren, parc. č. 456/40, 456/41.

Kultura nálevkovitých pohárů. Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. AMČR: M-202502241.

Lokalizace: S-JTSK: -598436, -1158659; -598353, -1158636; -598322, -1158750; -598358, -1158756; -598375, -1158694; -598422, -1158703.

Na začátku podzimu 2025 byl proveden odkryv pro budoucí výstavbu v prostoru brněnských bývalých Jaselských kasáren mezi ulicemi Štefánikova a Staňkova. Stavba několika komplexů bytových domů začala v severní části plochy a postupně se posouvá směrem k jihu.

Zkoumaná lokalita se nachází uprostřed zastavěného území na mírném východním svahu, který spadá směrem k říčce Ponávce. Samotný prostor nebyl do konce 19. století zastavěn a pozemky byly využívány k zemědělské činnosti, o čemž svědčí stopy orby a zbytky po výsadbě ovocných stromů. O konce 19. století byl prostor postupně zastavován vojenskými objekty, které byly ovšem v roce 2007 zbourány. Mezi roky 2007–2025 se jednalo o jeden z brněnských „brownfieldů“ s nevyjasněným stavebním záměrem.

Strojně kopané sondy ukázaly, že se ve východní části nachází až 2 m mocná vrstva novodobých navážek, zatímco v západní části zcela chybí půdní horizont a navážky zde nasedají přímo na geologický podklad (všude spraš), který byl v minulosti také pravděpodobně snížen.

Vzhledem k povaze stavby nebyla novověkým navážkám a konstrukcím věnována zásadní pozornost. Zbytky základových zdí (pokud existovaly a nebyly porušeny už v roce 2007) nedosahovaly z valné většiny geologického podkladu (především ve východní části). Celý prostor byl značně narušen inženýrskými sítěmi. V konečném důsledku byl archeologický zájem soustředěn především na zachovalé pravěké a protohistorické struktury, které se v lokalitě nacházejí (Kolařík et al. 2021a; 2021b; Matějčková 2025; Zubalík 2022).

Zjištěno bylo několik sídlištních objektů z období kultury nálevkovitých pohárů. Šlo především o zásobní jámy nebo nespécifikovatelné sídlištní jámy. Zásyp tvořil značně slehlý sediment výrazně promísený geologickým podloží. Movitý materiál představují převážně keramické fragmenty a kosti; zcela absentovala kamenná industrie. Jednotlivé jámy se nacházely nepravidelně rozmístěné především v severovýchodní čtvrtině plochy, kde zůstal zachován původní terén. Stežejní část zjištěných sídlištních struktur patří do období mladší doby římské (jiříkovická keramika; viz oddíl Doba římská a doba stěhování národů).

Odkryv v areálu stavby bude pokračovat i v roce 2026. Materiál získaný výzkumem je v tuto chvíli ve fázi zpracování.

Literatura

AMČR: Záznam M-202502241 [cit. 2026-03-24]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/id/M-202502241>.

Kolařík, V., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2021a: Brno (k. ú. Ponava, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(1), 208.

Kolařík, V., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2021b: Brno (k. ú. Ponava, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(1), 229.

Matějčková, A. 2025: Brno (k. ú. Ponava, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 66(1), 217.

Zubalík, J. 2022: Brno (k. ú. Ponava, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 63(1), 164.